

Foredrag om norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk på
Nobel-instituttet 5. januar 1982.

Norske politiske myndigheters samlede bestrebelser har det almene siktepunkt å skape en rimelig, økonomisk og sosial livsstandard for alle befolkningsgrupper i et demokratisk norsk samfunn, med en maksimal ytre handlefrihet. Det blir så utenrikspolitikken generelle oppgave å sikre denne ytre handlefrihet ved å ivareta Norges interesser overfor andre land. Og innen denne ramme blir det så den mer spesielle oppgave for norsk sikkerhetspolitikk å trygge landets fred, dets sikkerhet og nasjonale uavhengighet. Som følge herav må sikkerhetspolitiske hensyn i siste instans slå igjennom overfor andre argumenter ved utformingen

2.

av Regjeringens vedtak på de enkelte felter.

Norske sikkerhetspolitiske oppgaver i denne forstand er imidlertid ikke begrenset til rent fysisk å trygge Norges selvstendighet og integritet. Disse oppgaver omfatter også vårt lands mer generelle bestrebelser i internasjonal sammenheng for å bidra til å skape forutsetninger for en tryggere verden gjennom bileggelse av konflikter, gjennom avspenningstiltak og rustningskontroll og gjennom tiltak for å fjerne sosial uro og økonomisk nød. Derfor blir også Norges innsats i mellomfolkelige organisasjoner, herunder i De Forente Nasjoner, et ledd i det vi kan kalle vår ytre sikkerhetspolitikk i videste forstand.

Men sikkerhetspolitikken er ikke bare en del av utenrikspolitikken. Sikkerhetspolitikken har også en intern, en norsk side. Denne side av sikkerhetspolitikken

må ha som sin forutsetning at det finnes en nasjonal infrastruktur. Jeg tenker ikke her bare på veier, festninger og flyplasser. Av like sentral betydning i denne sammenheng er det at vi har ordnede og harmoniske, politiske og sosiale forhold som gir mulighet for å sikre en god forsvarsvilje, og at vi har økonomiske forhold som gir grunnlag for å sikre en god forsvarsevne. Når jeg snakker om denne nasjonale infrastruktur tenker jeg konkret bl.a. på bonden som bidrar til vår matvareberedskap og jeg tenker på fiskeren som gjennom sitt yrke og sin bosetting ^{også} utgjør en faktisk og fysisk forutsetning for å hevde vår suverenitet ^{særlig} i de nordligste områder av vårt land. Derfor blir f.eks. fiskeriene sett i denne sammenheng noe mer enn den ene prosent som er deres bidrag til nasjonalproduktet. Og

derfor kan ikke vi f.eks. føre en distriktpolitikk som leder til avfolking av Nord-Norge slik svenskene kunne tillate seg med Norrland. Derfor blir norsk distriktpolitikk en del av norsk sikkerhetspolitikk i videste forstand. Dette er egentlig selvsagte ting, om enn sjelden påaktet i debatten. Jeg har derfor villet henviser til at sikkerhetspolitikken også har denne interne side eller dimensjon.

Tiden vil ikke tillate å komme nærmere inn på alle sider ved norsk utenrikspolitikk. Jeg vil ^{i dagens} konsentrere meg om de sider som mer direkte gjelder sikkerhetspolitikken. Når jeg dermed må nøye meg med bare å referere til utenrikspolitiske temaer som nordisk samarbeid, utenrikshandels- og skipsfartspolitikken, energipolitikken, og i noen grad også utviklingshjelp - og nord-sør-dialogen, er

det ikke for å underkjenne disse saksfelters betydning, men det er utelukkende av hensyn til tidsmomentet. Det er selvsagt full anledning til å ta disse og andre utenrikspolitiske spørsmål opp under spørsmålsrunden etterpå.

Vår sikkerhetspolitiske stilling er i høy grad preget av en geografisk beliggenhet som militært sett opphørte å være et utkantstrøk lenge før vi egentlig ble klar over det i norsk politikk. Dette er i etterkrigstiden blitt et stadig mer påtrengende faktum. De korteste luftveier og rakettbaner mellom supermaktene går over norsk område. Samtidig har havområdene utenfor Norges kyst fått sentral betydning for de samme land. Den strategiske og våpenteknologiske utvikling har således understreket Norges

utsatte stilling, og understreket samtidig at Norges sikkerhetspolitiske stilling er avhengig av det verdensomfattende balanseforhold mellom de to supermaktene - De Forente Sater og Sovjet-Unionen - den ene vår allierte, - den annen vår nabo. Men dette innebærer også at enhver reell avspenning i forholdet Øst-Vest og spesielt mellom de to supermakter er av grunnleggende positiv betydning for oss.

NATO står i dag overfor en reell og voksende militær trussel. Sovjet-Unionen ser tydeligvis sin militære styrke som et vesentlig element i sin status som verdensmakt og som en nøkkelfaktor for sin evne til å fremme egne politiske mål. Det er tydelig at Sovjet bruker langt mer på det militære enn hva som er nødvendig av rent forsvarsmessige hensyn. Selv om den sovjetiske opprustning i Nord fortsatt sikkert bør sees først og fremst i et glo-

balt perspektiv, endrer ikke dette det faktum at oppbyggingen finner sted i vårt nærmiljø og i et område der viktige bilaterale forhandlingsspørsmål ennå ikke har fått sin avklaring eller løsning.

I denne situasjon fremstår vårt medlemskap i NATO som viktigere og mer vel begrunnet enn noensinne. I denne situasjon er det samtidig like viktig å understreke at vår sikkerhetspolitikk ligger fast i hele sin bredde og at vi hverken har planer om, eller er utsatt for press i retning av, å endre det nåværende mønster. Men nettopp fordi dette er situasjonen, er det også så viktig at vi oppfyller våre egne forutsetninger for å gjøre denne politikk fullt troverdig i alle retninger. Dette tilsier spesielt at vårt nasjonale forsvar gis de midler og de bevilgninger som

kreves for å sette det i stand til å utføre sin del av oppgaven i en gitt situasjon. Det er det norske forsvar som vil ha hovedansvaret for å verge vårt land i en krigssituasjon, og jeg tror det ville være en stor fordel om den sikkerhetspolitiske debatt i større grad kunne konsentrere seg om dette helt sentrale spørsmål. Sammen med dette nasjonale forsvar har vi basert vår sikkerhetspolitikk på mottak av alliert hjelp i en krisesituasjon. Men for å kunne gjøre slik hjelp troverdig, dvs. for å gjøre det praktisk mulig å ^{l få og} kunne nyttiggjøre seg slik hjelp utenfra, må de nødvendige planer og forberedelser være gjort. Derfor må allierte soldater trene i Norge, derfor må det legges opp lagre av allierte forsyninger og tyngre utstyr allerede i fredtid. Denne lagring inkluderer ikke kjernefysiske våpen. Jo bedre vi er forberedt, desto større

reelle sjanser har vi for å få hjelp når det måtte trenge. Når det fra sovjetisk side ^{har vært} ~~har vært~~ antydnet at denne forhåndslagring innebærer en uthuling av basepolitikken, er dette ikke riktig. Slik forhåndslagring i Norge er tvert om en forutsetning for å opprettholde den politikk at det ikke skal være fremmede militære ^{baser} på norsk jord i fredstid. Uten tilsgagn om alliert hjelp i en krisesituasjon kombinert med lagring av alliert utstyr allerede i fredstid, måtte vi ha gjennomført langt mer omfattende og kostbarere forsvarstiltak enn tilfellet er i dag. Et norsk forsvar utenom NATO ville blitt langt dyrere og langt dårligere.

Den forrige regjerings beslutning om forhåndslagring i Trøndelag for en amerikansk infanteribrigade var ledsaget av et vedtak om innkjøp av utstyr for ytter-

ligere ett norsk kombinert regiment 10.
i Nord-Norge. Den nye regjering har godtatt begge beslutninger og har også stillet de første bevilgninger til disposisjon for den norske styrke.

Vårt forsvar er basert på de to hovedpillarer - sikkerhet og avspenning. På basis av den trygghet NATO-medlemskapet gir oss, vil Regjeringen aktivt delta i bestrebelsene for avspenning, rustningskontroll og nedrustning. Således har Regjeringen, gjennom de muligheter som vårt NATO-medlemskap byr, deltatt aktivt i utformingen av det amerikanske forhandlingsopplegg for reduksjon av kjernefysiske våpen i Europa. Disse forhandlinger ble, som kjent, innledet i Geneve 30. november i fjor. Under NATOs ministermøter i Brussel før jul stod disse forhandlingsspørsmål i forgrunnen for drøftelsene. Alliansen bekreftet da sin oppslutning om forhandlingslinjen for å nå frem til en tryggere sikker-

hetspolitisk situasjon og utvikling i forholdet mellom Øst og Vest.

Geneve-forhandlingene vil bli vanskelige og langvarige. Men jeg tror det er riktig å si at amerikanerne med sitt forslag har skapt grunnlag for et positivt klimaskifte. De første sovjetiske reaksjoner var meget negative. President Bresjnevs uttalelser under Bonn-besøket ^{i november} synes derimot forholdsvis imøtekommende. Samlet burde vi derfor ha et rimelig grunnlag for håp om at forhandlingene etterhvert kan lede til resultater. Men samtidig må vi være realistiske nok til å innse at forhandlingene kan mislykkes. En slik feilslagning kan bli følgen ikke bare hvis partene mistror hverandre, men også hvis de misforstår hverandres intensjoner. Slike misforståelser kan bl.a. oppstå ved en feilvurdering av den annen parts vilje og

12.

evne til å holde fast ved sitt forhandlingsopplegg.

President Reagans tilbud til Sovjet-Unionen om gjensidige rustningsbegrensninger er hilst velkommen fra norsk side. USA har samtidig erklært seg rede til å vurdere sovjetiske forslag. Etter vårt syn bekrefter dette at De Forente Stater går til forhandlingene med reell vilje til å oppnå en maksimal reduksjon av atomvåpnene på begge sider. USA vil avstå fra sine planer om å plassere nye atomvåpen i Europa, dersom Sovjet fjerner sine langt-
 rekkende raketter som allerede er, og som fortsatt stadig blir, utplassert mot mål i Vest-Europa. Dette amerikanske forslag er i samsvar med NATOs såkalte dobbeltvedtak av desember 1979. Etter dette vedtak har for øvrig USA for sin del fjernet ca. 1.000 kjernefysiske våpen fra Europa. Dette er et faktum som sjelden nevnes i atomde-

batten. Men bl.a. på grunn av denne ensidige amerikanske tilbaketrekning er det i dag oppstått en manglende balanse sett fra Vestens side.

Sovjet hevder imidlertid at det foreligger en kjernefysisk likevekt mellom Øst og Vest i Europa. Dette kan ikke være riktig fordi allerede i 1978 hevdet Sovjet-Unionen det samme. Dengang hadde Sovjet utplassert omlag 50 av sine såkalte SS-20-raketter. I dag består det sovjetiske arsenal av over 250 slike raketter med i alt over 750 stridshoder. President Bresjnev har foreslått forbud mot nye kjernefysiske mellomdistansevåpen, mens Geneveforhandlingene pågår. Dette forslag må selvsagt sees på bakgrunn av den sovjetiske militære overlegenhet som allerede består, idet De Forente Stater i dag ikke har tilsvarende våpen i Europa. USA har til overmål allerede pålagt

14.

seg selv et faktisk moratorium eller forbud. Dette gjelder frem til senhøstes 1983 da en eventuell amerikansk utplassering av nye våpen tidligst kan begynne. Sovjet har erklært seg rede til en større, ensidig reduksjon av antallet russiske mellomdistansevåpen. I lys av de faktiske styrkeforhold burde ikke dette være noe problem for Sovjet. De sovjetiske forslag er ikke nye, men de vil selvsagt bli undergitt en inngående vurdering fra vestlig side.

Dersom forhandlingene innen rimelig tid leder til resultat behøver ikke NATO-alliansen å plassere ut nye amerikanske atomvåpen i Europa fra slutten av 1983. Dette vil selvsagt være den mest ønskelige utvikling. Den enkleste måte å oppnå dette på er at Sovjet fjerner sine nye raketter. Men vi må også regne med at forhandlingene ikke fører frem. Det bør ikke være noen tvil hos Sovjet,

eller hos andre, om at det da vil bli foretatt utplassering av nye våpen i Vest-Europa fra det fastlagte tidspunkt. Alliansen vil selvsagt foreta en vurdering av situasjonen, men det skal ikke fattes noe nytt vedtak i NATO. Det er viktig å ha dette klart for seg. Det er også ganske innlysende hvorfor det må være slik: Dersom nemlig Sovjet-Unionen skulle få inntrykk av at de amerikanske våpen ikke vil bli utplassert i noe tilfelle, på grunn av motstanden mot atomvåpen i Europa, vil ikke russerne ha noen foranledning til å redusere sine våpen. Det vil da ikke ligge noe press på Sovjet til å vise imøtekommenhet under forhandlingene. På denne bakgrunn er det avgjørende at NATO-landene nå står mest mulig samlet i denne sak. Ethvert forsøk på å skape tvil med hensyn til Vestens besluttsomhet vil svekke NATOs

forhandlingsposisjon. Det vil ^{samtidig} øke faren for at det samlede antall atomvåpen i Europa etterhvert blir vesentlig øket. Det forekommer også noe underlig at det i debatten ofte øves strengere kritikk av vestlige våpen som i dag ikke finnes enn av de raketter som allerede er plassert ut på sovjetisk side. Det ville selvsagt være kjedelig dersom det i fredsdebatten hos oss fremkommer uttalelser som kan skape uklarheter eller misforståelser, eller endog forventninger, på østlig side. Det gjelder både uklarhet om amerikansk utplassering faktisk vil finne sted og uklarhet om tidspunktet når slik utplassering vil bli foretatt. Samtidig respekterer vi selvsagt dem som under trusselen fra atomvåpnene ser veien til fred gjennom ensidig nedrustning. Men Regjeringen tror ikke at en slik grunnleggende endring i etterkrigstidens norske

sikkerhetspolitikk vil være en forsvarlig og realistisk fremgangsmåte for å sikre freden. Vi tror derimot at det beste bidrag vi fra norsk side nå kan yte i arbeidet for rustningskontroll er solidarisk oppslutning om det vestlige forhandlingsopplegg.

Det ble mye om rustningsspørsmålene. Men det er naturlig i slike spørsmål om krig og fred. La meg kort føye til at Regjeringen nå utreder nærmere tanken om atomfrie soner. Det vil ikke bli foretatt noe ^{norsk} utspill i denne sak nå. Regjeringen vil ikke medvirke til en avtale mellom de nordiske land og Sovjet-Unionen om et slikt sonearrangement. Regjeringen har derimot erklært at spørsmålet om atomfrie soner kan komme inn som et ledd i samlede forhandlings^{løsninger} mellom NATO og Warszawa-pakten om reduksjon av atomvåpnene på begge sider.

Vår utenrikspolitikk er bygget på sikkerhet, avspenning og samarbeid. Vi ønsker derfor å kombinere vårt medlemskap i NATO og vårt engasjement for rustningskontroll med et best mulig naboskapsforhold til Sovjet-Unionen. Samarbeidet med vår store nabo i Øst har i årenes løp utviklet seg på en rekke felter og har sammenlagt nådd et ganske betydelig omfang. Regjeringen vil bidra til at samarbeidet og forbindelsene mellom våre to land kan bli utbygget videre. I november ^{i fjor} ble det undertegnet en ny fiskeriavtale mellom våre land. I desember avsluttet vi en ny runde forhandlinger om delelinjen i Barentshavet, om enn foreløpig uten resultat. I mellomtiden ble det ført samtaler på viseutenriksministernivå i Moskva. Dette var den første kontakt ^{med Sovjet} på politisk plan etter Regjeringens tiltredelse.

Samtalene fant sted i en god og vennskapelig atmosfære. Drøftelsene var saklige og nyttige. De viste at ulik sikkerhetspolitisk orientering og forskjellig syn på flere internasjonale spørsmål ikke er til hinder for et vel utbygget naboforhold. Samtalene bekreftet at vi har enkelte uløste problemer i det bilaterale forhold. Det er et norsk ønske å finne en løsning på disse spørsmål. Det er vår forståelse at man fra sovjetisk side deler dette syn. Det er viktig at man fra begge sider i mellomtiden opptrer slik at vi ikke vanskeliggjør forhandlingene eller utfallet av disse.

Det næreste samarbeid og de fleste kontaktpunkter politisk, økonomisk, kulturelt og sosialt har vi naturlig nok med landene i Vest-Europa og Nord-Amerika. Foruten samarbeidet i den nordiske broder- og søsterkrets, har vi

den felles deltakelse i NATO på det militære og politiske felt, og vi har det økonomiske samkvem i OECD og EFTA. Over 80% av vår vareeksport går til landene i Vest-Europa. Vårt forhold til EF er regulert gjennom handelsavtalen, som fungerer tilfredsstillende så langt den rekker. Men det har i tillegg vist seg ønskelig og nødvendig å utbygge samarbeidet på en rekke andre økonomiske felter. Utviklingen innen EF har på mange måter tatt en annen retning enn man trodde, håpet eller fryktet i begynnelsen av 1970-årene. Det økonomiske samarbeid har delvis stagnert og de ambisiøse planer om en utvikling i overnasjonal retning er ikke blitt gjennomført. Derimot er det skjedd en rask utvikling i det utenrikspolitiske samarbeid mellom EF-landene. Dette samarbeid berører i dag en betydelig

del av medlemslandenes utenrikspolitikk. Ved flere anledninger har EF-landenes utenriksministre bekreftet at politiske sider ved sikkerhetspolitiske spørsmål vil bli drøftet, mens forsvarspolitiske spørsmål fortsatt vil ligge i NATO. Selv om dette utenrikspolitiske samarbeid ligger på siden av Romatraktaten, er deltagerkretsen begrenset til EFs medlemsland og til søkerland.

Utbyggingen av dette samarbeidet er viktig for oss, idet EF-landene i økende grad i sitt samarbeid trekker inn politiske spørsmål som berører Norges situasjon. Regjeringen vil derfor i tiden fremover vurdere og ta stilling til hvordan vi på vår side skal forholde

oss til dette samarbeid. I henhold til NATOs regelverk skal medlemslandene konsultere hverandre om forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål. Det er fra norsk side viktig å understreke at Alliansen fortsatt må være det fremste organ for slike drøftelser mellom medlemslandene. Samtidig må vi få i stand slike kontakt- og arbeidsformer overfor EFs utenrikspolitiske forum som best mulig kan tilfredsstille Norges interesser. Vi vil fortsette de kontakter som allerede er etablert mellom den norske utenriksledelse og formannen i EFs ministerråd. Våre behov går imidlertid vesentlig lenger dersom vi på løpende basis skal kunne få frem norske interesser og synspunkter før sakene tas opp til drøftelse mellom EF-landene. Våre bestrebelser må så-

ledes ha som siktemål mest mulig å kunne influere EF-landenes omforente syn på utenrikspolitiske spørsmål av betydning for Norge.

Vår langsiktige målsetting må være å få en formell kontakt med det europeiske utenrikspolitiske samarbeid (EPS). Derfor vil vi fra norsk side ved passende anledninger understreke overfor EF-landene og presidentskapet i EPS at Norges langsiktige målsetting er å få en slik formalisert ordning. Begrunnelsen for å få til en slik utvikling av forholdet til EPS på det nåværende tidspunkt ligger, som nevnt, i at også sikkerhetspolitikk etterhvert synes å ville få en fastere plass i dette samarbeid. På kortere sikt vil vi se

nærmere på om de kontakter vi har kan utbygges og komme inn i fastere og mer organiserte former. Vi vil for dette formål ta sikte på å styrke den bilaterale kontakt med sentrale EF-hovedsteder. Dette kan skje gjennom statsråds og andre besøk. Det vil også skje gjennom vår faste representasjon i hovedstedene. Vi vil også vurdere om Utenriksdepartementet, innen eksisterende budsjett- og personalrammer, kan settes bedre i stand til å ivareta disse viktige oppgaver, f.eks. ved å etablere en egen rådgiverfunksjon også for europeiske samarbeidsspørsmål.

Jeg nevnte innledningsvis arbeidet for å fjerne sosial uro og økonomisk nød som et ledd i vår sikkerhetspolitikk i videste forstand. Jeg tenker her på den store gruppe av utviklingsland. Dersom det ikke lykkes å finne frem til rimelige løsninger på disse lands grunnleggende problemer vil vi på lengere sikt kunne oppleve internasjonal uro og eksplosjoner med direkte ringvirkninger også for vårt eget land. Et engasjement for utviklingslandene er derfor ikke først og fremst en humanitær oppgave, om den enn er viktig nok, men det dreier seg om en samarbeidsinnsats for å trygge internasjonal fred og sikkerhet. Det norske engasjement skjer gjennom de multilaterale organisasjoner og ved vår tosidige hjelp til et antall utviklingsland i Afrika og Asia. Vi har ønsket å konsentrere vår bilaterale hjelp fordi vi har begrenset

26.

administrativ og teknisk kapasitet i Norge. Likevel er antallet sk. hovedsamarbeidsland etterhvert blitt utvidet. Med de betydelige bistandsmidler som vi skal forvalte, øker de administrative problemer for det norske bistandsorgan. Et alternativ til en videre utbygging av NORADs apparat ville være å redusere antallet bilaterale bistandsland. Det har vært anført at det kunne være hensiktsmessig, etterhvert som de nå løpende engasjementer i enkelte asiatiske hovedsamarbeidsland slutføres, at vi i fremtiden mer konsentrerte oss om bistandslandene i Afrika.

Det er i vårt land gledelig enighet om at vi bør gi en omfattende utviklingshjelp. Diskusjonen gjelder

først og fremst størrelsen av de offentlige bevilgninger. De tre samarbeidspartier er enige om at bevilgningene må utgjøre minst 1% av bruttonasjonalproduktet. Mellompartiene ønsker at den offentlige hjelp etterhvert skal økes utover dette. Det norske bruttonasjonalprodukt utgjør i seg selv intet mål for bistandsbehovet eller for norsk bistandsadministrasjons muligheter til å forvalte midlene på en fornuftig måte. Vi får en offentlig bistand i år på ca. 3.7 milliarder kroner, vi får en økning fra i fjor på over 500 millioner kroner og vi hadde ubenyttede bistandsmidler ved årsskiftet på kr. 200 - 300 millioner. Man kan da ha lov til å stille spørsmålet om ikke bistandsmidlenes anvendelse burde vies noe større oppmerksomhet. Det kan på det nuværende tidspunkt således være hensiktsmessig å foreta en gjennomgåelse og

28.

vurdering av utviklingshjelpens effektivitet. En slik utredning burde, bl.a. for å bevise sin egen effektivitet, gjennomføres raskt. Istedet for et bredt sammensatt utvalg kunne man eventuelt tenke seg en énmanns-utredning. Spørsmålet om en ytterligere konsentrasjon av den norske bilaterale bistand kunne naturlig inngå i denne sammenheng.

Samarbeidet med utviklingsland representerer én viktig ny dimensjon i vårt internasjonale engasjement i de siste 10 - 20 år. Også av andre grunner er grensepålene for vårt internasjonale engasjement, bokstavelig talt, blitt forskjøvet ut i en ny dimensjon. Etablering av norsk økonomisk sone på 200 mil og en økende og omfattende petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel,

har gitt oss nye muligheter og utfordringer. Oljevirk-
somenheten har ikke endret grunnlaget for norsk utenrikspoli-
tikk, men den vil kunne påvirke sider av denne politikk.
Virksomheten i havet har også utvidet norsk interesseom-
råde ganske betydelig. Sammenlagt vil denne utvikling gi
norske myndigheter økte oppgaver å vareta overfor utlan-
det.

Til slutt: Situasjonen og utviklingen i Polen gir
grunn til alvorlig bekymring. Det har foregått og foregår
alvorlige overgrep mot de grunnleggende menneskerettighe-
ter som også de polske myndigheter har forpliktet seg til
å respektere, bl.a. gjennom Helsingforsavtalens regelverk.
Det må ikke herske noen tvil om alvoret i den felles vest-

lige reaksjon på og avstandstagen fra det som skjer.
Ansvaret for hendningene tilligger i første rekke de polske
myndigheter, men også Sovjet-Unionen har et betydelig an-
svar for utviklingen som følge av sin lederstilling i
Warszawa-pakten og fordi de polske myndigheters aksjoner
ikke kunne ha vært gjennomført uten sovjetisk samtykke
eller tilskyndelse. Dersom utviklingen i Polen forver-
res ytterligere, f.eks. ved forsøk på å skru utviklingen
tilbake til situasjonen før sommeren 1980, vil dette få
direkte innvirkning på de forhandlinger som foregår og den
dialog som finner sted for å fremme samarbeid og å styrke
sikkerheten mellom øst og vest. Ansvaret for en slik ne-
gativ utvikling vil helt og holdent ligge på østlig side. Vi må fra
norsk side nå fortsette å bidra til et bredt internasjo-

sinnelse fra makthavernes side i Polen. Målet for dette engasjement må være å lindre det polske folks lidelser og å få opphevet den militære unntaks-tilstand. Det kan være noe forskjellig syn om hvilke virkemidler som mest hensiktsmessig skal benyttes for å nå denne målsetting og for å forhindre en ny, negativ utvikling i øst-vest-forholdet. Disse spørsmål vil bli drøftet videre mellom de vestlige land.